

İŞBİRLİKİ ÖĞRENME YÖNTEMİ VE OYUN ETKİNLİKLERİNİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Dr. Hulusi Alp
Süleyman Demirel Üniversitesi
Eğirdir Sağlık Hizmetleri MYO
Ekim1778@gmail.com

Özet

Bu araştırmada, işbirlikli öğrenme yöntemi ve oyun etkinliklerinin okul öncesi dönem çocukların sosyal kaygı düzeylerine olan etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, tek denekli deneysel nitelik taşımaktadır. Araştırma modeli, ön test - son test, kontrol gruplu desenle yapılmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırma; Aydın ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir anaokulunda 4-6 yaş aralığındaki çocukların arasından, okul rehber öğretmeni tarafından belirlenen sosyal kaygı düzeyleri yüksek olan 30 (15 kız - 15 erkek) çocuk ile yürütülmüştür. Okul rehber öğretmeni tarafından belirlenen, sosyal kaygı problemi olan 30 çocuğun içinden basit tesadüfi yöntemle seçilen 15 (7 erkek - 8 kız) çocuk ile uygulamanın yapılacağı deney grubu, geriye kalan 15 (8 erkek - 7 kız) çocuk ile de kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışma sonunda değerlendirme yapabilmek için deney ve kontrol grubundaki çocukların ailelerine “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” çalışmanın başında ön-test ve çalışmanın sonunda son-test olarak uygulanmıştır. Bu testin sonuçları spss istatistik programı ile yapılmıştır. Gruplar arası sıralı olmayan bağımsız değişkenlerin sıra ortalaması farklarının karşılaştırmasına, Mann-Whitney U Nan-Par testle, Grup içi ortalama farklarının karşılaştırmasına ise Wilcoxon Nan Par testle bakılmıştır. Tip 1 hata için $\alpha = 0.05$ ve 0.01 düzeyi alınmıştır.

İşbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programı uygulanmadan önce, “Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği” aile görüşlerini içeren verilerin mann-whitney u nan par test analiz sonuçlarına göre deney ve kontrol grubundaki çocukların ön-test sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p > 0.05$). İşbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programı uygulandıktan sonra, ise “Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği” aile görüşlerini içeren verilerin mann-whitney u nan par test analiz sonuçlarına göre deney ve kontrol grubundaki çocukların son-test sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.01$). İşbirlikli öğrenme yöntemi ve oyun etkinlikleri programı uygulanmadan önce ve program uygulandıktan sonra, deney grubundaki çocukların wilcoxon işaretli sıralar test sonuçlarına göre ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.01$). Kontrol grubundaki çocukların ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p > 0.05$).

İstatistikî sonuçlara göre; sosyal kaygı düzeyleri yüksek olan çocukların, kaygı düzeylerinin azalmasında ve çocukların sosyalleşmesinde, uygulanan işbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programının etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: İşbirlikli Öğrenme, Sosyal Kaygı, Oyun.

THE EFFECT OF COOPERATIVE LEARNING METHOD AND GAMING ACTIVITIES OF SOCIAL ANXIETY LEVEL IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

In this study, cooperative learning and pre-school age children's play activities aimed to determine the effect of social anxiety. Research bears single subject experimental nature. Research model, pretest - posttest control group was made patterns. Research in accordance with the designated purpose; were carried out with children in the 4-6 age range, 30 with social adjustment problems identified by the school counselor (15 women - 15 men) in a kindergarten attached to the Ministry of Education of the Aydın. School guidance counselor as by chosen, that simple random way through the 30 children with the child social adjustment problems was formed 15 (7 male - 8 girls) with the experimental group to do practice with the child, the remaining 15 (8

males - 7 girls) control group. The end of the study, study was applied at the beginning of the as a pre-test and post-test at to make an assessment in experimental and control groups of the children's parents "Child Behavior Rating Scale". The results of this test was performed with SPSS statistical software. Non-sequential order of arguments between groups difference in comparison to the average, Mann-Whitney U test Nan-par, while the intra-group comparison of mean differences were analyzed with the Wilcoxon test Nan Par. For type 1 error $\alpha = 0.05$ and 0.01 level was taken.

Before cooperative learning and play activities program implementation, "the rating scale of child behavior," a statistically significant difference of the data including parents' views Mann-Whitney U the par-test analysis between the pre-test the mean for children in the experimental and control groups according to their results are not observed ($p > 0.05$).

Cooperative learning and play activities before implementation of the program and after the program was implemented, children wilcoxon-front by the Wilcoxon signed ranks test results in the experimental group testing and appears to be a significant difference statistically between the post-test results ($p < 0.01$). A statistically significant difference between pre-test and post-test results are not the children in the control group ($p > 0.05$).

According to the statistical results; children with high levels of social anxiety, anxiety levels and decrease in the socialization of children, applied cooperative learning and play activities showed that the program is effective.

Keywords: Cooperative Learning, Game, Social Anxiety.

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, doğduğu andan itibaren sosyal bir çevrenin içine girip karşılıklı olarak iletişimde ve etkileşimde bulunmak zorundadır (Öztürk, 2004). Sosyal ilişkiler, insan yaşamının temelini oluşturan ve yaşamın her döneminde hissedilen önemli bir gereksinimdir (Akt. Ceylan, 2011). Çevresinde kurduğu temas noktasında var olan insanın, sosyal durumlarda ve etkileşimlerde olumsuz beklentiler içinde olması, kişilerin iletişim kurmalarında zorluk çekmelerine etki etmekte ve bu durum kişiyi psikolojik olarak zayıflatmaktadır, sosyal kaygıda bu durumların oluşmasında yer alan oldukça önemli bir etkidir (Gümüş, 2002; Öztürk, 2004). Sosyal kaygı, çocukluk çağının en sık görülen hastalıklardan birini temsil etmektedir (Achenbach, 1982). Sosyal kaygı; kişinin yabancılarla veya diğer bireylerin incelemesiyle karşı karşıya kaldığı, sosyal veya performans durumlarında belirgin ve sürekli bir şekilde korku duyması temel belirti olmak üzere tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2005). Sosyal kaygısı olan insanlar karşılıklı etkileşimi başlatmak istemezler. Eğer insanlar sosyal kaygı yaşıyorlarsa, kendi kişiler arası problemlerinin çözümünde zorluklar yaşama ve başka insanlarla olan etkileşimlerinden kopma eğilimindedirler (Öztürk, 2004; Rubin & Burgess, 2001). Sosyal kaygının başlangıç yaşı çok erkendir, bu durum 10 yaşın altında başlar ve temeli çocukluk yıllarında atılır (Burkovik, 2011). Bu dönemde çocuğun; doğal ve toplumsal çevreye uyum sağlayabilme ve içinde yaşadığı toplumla bütünleşebilme için çaba gösterdiği; bu amaçla birtakım temel becerileri ve sosyal davranışları kazanmaya başladığı dönemdir (Arslan, 2007). Oldukça önemli etkileri olan sosyal beceriler, kişilerin bulunduğu topluma uyumunun, etkileşiminin ve iletişiminin sağlanmasında gerekli olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu davranışların tümü bireylerin çevreleriyle olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütmesini sağlamaktadır (Yavuzer, 2005) Çevre, bütün olarak canlılığı kuran ve sürdüren doğa düzenidir (Karakuşçu, 1999). Eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi dönem çocuğun doğduğu günden başladığı (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010) ve çocuğun duygusal, bilişsel ve akademik yeterliklerin oluşum sürecinde olduğu süreçtir (Akt., Aykır ve Çifci - Tekinarslan, 2012). Çocuğun gelişimi açısından kritik yıllar olarak adlandırılan okulöncesi yıllarında sosyal gelişimi, onun daha sonraki sosyal davranışlarının temelini oluşturur. (Mark ve Jan, 1995; Çubukçu, 2006). Eğitim bireyin toplumsallaşma sürecinde devreye girip, içinde bulunduğu toplumla, birey arasındaki sosyal etkileşime yardımcı olur (Kocayörük, 2000; Çamlıyer, 1994). İşbirliğine dayalı öğrenme, bir grup öğrencinin ortak bir amacı gerçekleştirmek için çalışmasını içermekte ve öğrenci etkileşimini sağlaması açısından da zengin bir yöntemdir (Akt. Yağcı, ve diğerleri., 2012). İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirir, dinleme, empati, uzlaşma, liderlik, ve gelecekte karşılaşacağı sosyal durumlar için uygun ve transfer edilebilir yetenekler

geliştirmesine, öğrencilerin birbirlerine karşı olumlu hisler geliştirmelerine, öğrencilerin “ait olma” gereksinimlerini karşılamalarına yardım etmektedir. Yaratıcılığı destekleyen güçlü bir sistemdir. Farklı etnik grupların, çoğunluk ve azınlıkları, kadın ve erkeklerin beraber bir ortamda çalışmasını sağlar. Öğrenciler başkalarının fikirlerine saygılı olmayı, hoşgörülü olmayı, tartışmayı öğrenmektedirler. Kısaca demokratik yaşama alışkanlığını kazanmaktadırlar (Kaya, 2013). Oyun bir kültür iletişimi aracının alıştırmalarıdır. Çocuk oyun oynarken kendi çevresindeki araçları kullanır. Oyuncakların, araç ve gereçlerin kullanımı sırasında çocuk vücut organlarını ve kaslarını kontrollü kullanmayı öğrenir. Yaş ilerledikçe çocuklar daha çok başkaları ile birlikte oynamak ve sosyal etkileşim kurmak isterler. Sosyalleşmenin artmasıyla birlikte oyunlar da karmaşıklaşır ve buna bağlı olarak sosyal gelişim arttıkça oyun kurma ve oynama da zorlaşır. Oyunlar yolu ile çocuklar kendileri ve başkaları hakkında bilgi sahibi olurlar, kendi kapasite ve sınırlılıklarını büyüklerle olan farklılıklarını öğrenirler. En önemlisi çocuklar oyunlar yolu ile yaşamlarını organize etme ve denetleme alışkanlığını geliştirebilirler (Çamlıyer ve Çamlıyer, 2011). Oyun, çocuğun ruhsal gelişiminde ve kişilik kazanmasında, sevgiden sonraki en önemli ruhsal besinidir. Okul öncesi dönemde motor becerilerin gelişmesinde sosyalleşmenin etkileri görülmeye başlar (Muratlı, 1997). Sportif oyunlar içinde çocuk kendi bedenini tanır, yeteneklerinin farkına varır. Başarabileceği ve başaramayacağı hareketleri, emniyetli bir ortamda öğrenerek gereksiz tehlikelerden uzak duracak deneyimler edinir. Kendi yaşında çocuklarla bir arada, paylaşma ve yardımlaşmayı öğrenir. Sorumluluk alma ve düzenli çalışma alışkanlığı edinir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, işbirlikli öğrenme yöntemi ve oyun etkinliklerinin okul öncesi dönem çocukların sosyal kaygı düzeylerine olan etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma deneysel nitelikte bir çalışmadır. Araştırma ön-test – son-test kontrol gruplu deneme modelinde desenlenmiştir. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırma; Aydın ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir anaokulunda 4–6 yaş aralığındaki çocukların arasından, okul rehber öğretmeni tarafından belirlenen sosyal kaygı düzeyleri yüksek olan 30 (15 kız – 15 erkek) çocuk ile yürütülmüştür. Okul rehber öğretmeni tarafından belirlenen, sosyal kaygı problemi olan 30 çocuğun içinden basit tesadüfi yöntemle seçilen 15 (7 erkek – 8 kız) çocuk ile uygulamanın yapılacağı deney grubu, geriye kalan 15 (8 erkek – 7 kız) çocuk ile de kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney grubundaki çocuklara 14 hafta boyunca, hafta da 3 (üç) gün 1 (bir) saat çalışma yaptırılmıştır. Uygulamanın yapılacağı günler Çarşamba, Perşembe ve Cuma olarak belirlenmiştir. İçerik olarak; ısınma hareketleri, işlevsel egzersizler ve eğitsel oyunlar bölümlerinden oluşan etkinlikler programı uygulanmıştır. Kontrol grubunu oluşturan çocuklara herhangi bir hareket eğitimi, oyun etkinliği ya da sportif aktivite yaptırılmamıştır.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Grupların sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği”, kullanılmıştır. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin geliştirilmesinde önce uzman görüşleri alınarak ölçek maddeleri belirlenmiş, uygulamadan sonra da bu maddelerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak ölçek oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 73 madde 3 faktör altında, (İşyankar davranışlar, Uyum, Sosyal kaygı) toplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını saptamak amacıyla uygulanan Cronbach Alfa katsayısı ölçek toplamında .95, Spearman Brown iki yarı test korelasyon katsayısı da toplamda .82 olarak bulunmuştur. Madde analizi sonucunda ise toplam ölçek bazında hesaplanan tüm korelasyonların .001 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir (Sübaşı ve diğerleri, 2010: 793).

Deney ve kontrol grubundaki çocukların ailelerine “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” çalışmanın başında ön-test ve çalışmanın sonunda son-test olarak uygulanmıştır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Bu testin sonuçları spss istatistik programı ile yapılmıştır. Gruplar arası sıralı olmayan bağımsız değişkenlerin sıra ortalaması farklarının karşılaştırmasına, Mann-Whitney U Nan-Par testle, Grup içi ortalamalar farklarının karşılaştırmasına ise Wilcoxon Nan Par testle bakılmıştır. Tip 1 hata için $\alpha = 0.05$ ve 0.01 düzeyi alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Deney ve Kontrol Grubundaki Çocuklara ve Ailelerine İlişkin Demografik Özelliklere Göre Yüzdelik Dağılımları

		SAYI	%	SAYI	%
Cinsiyet	Kız	8	.53,3	8	.53,3
	Erkek	7	.46,7	7	.46,7
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Yaş	5 Yaş	10	.66,7	10	.66,7
	6 Yaş	5	.33,3	5	.33,3
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Ailenin Aylık Geliri	1001TL-2000TL	6	.40,0	7	.46,7
	2001TL- 3000TL	4	.26,7	3	.20,0
	3001TL-4000TL	3	.20	4	.26,7
	4001TL ve üzeri	2	.13,3	1	.6,7
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Anne eğitim Durumu	Lise mezunu	10	.69,0	11	.73,3
	Önlisans/lisans mezunu	5	.31,0	4	.26,7
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Baba Eğitim Durumu	Lise mezunu	9	.60,0	12	.80,0
	Önlisans/lisans mezunu	6	.40,0	3	.20,0
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Anne meslek durumu	Evhanımı / çalışmıyor	7	.46,7	6	.40,0
	Serbest meslek	2	.13,3	1	.6,7
	Ssk çalışan(işçi)	3	.20,0	5	.33,3
	Memur	3	.20,0	3	.20,0
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Baba meslek durumu	Serbest meslek	6	.40	4	.26,7
	İşçi	5	.33,3	6	.40,0
	Memur	4	.26,7	5	.33,3
	Toplam	15	100.0	15	100.0
	Anne yaşı	21-25 yaş	2	.13,3	2
26-30 yaş		8	.53,3	8	.53,3
31-35 yaş		3	.20,0	3	.20
36-40 yaş		2	.13,3	2	.13,3
Toplam		15	100.0	15	100.0
Baba yaşı	26-30 yaş	6	.40	5	.33,3
	31-35 yaş	7	.46,7	7	.46,7
	36-40 yaş	2	.13,3	3	.20,0
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Doğum sırası	26-30 yaş	6	.40	5	.33,3
	İlk çocuk	10	.66,7	8	.53,3
	İkinci çocuk	5	.33,3	7	.46,7
	Toplam	15	100.0	15	100.0
Kardeş sayılarına göre	İlk çocuk	10	.66,7	8	.53,3
	Tek Çocuk	8	.53,3	3	.20
	İki Kardeş	7	.46,7	12	.80
	Toplam	15	100.0	15	100.0

Tablo 1’de deney ve kontrol grubundaki çocukların cinsiyete ve yaşlarına göre, dağılımları görülmektedir. Her iki grubun deneklerinin bu iki bağımsız değişken açısından farklılık göstermediği görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de Deney ve kontrol grubundaki çocukların Anne ve Baba meslek durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Deney ve Kontrol grubundaki çocukların ailelerinin yapmakta oldukları mesleklerin birbirine benzer olduğu söylenilebilir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de Deney ve Kontrol grubundaki Anne ve Baba Yaş durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Buna göre; Deney ve kontrol grubundaki çocukların annelerinin yaşlarının 26-30 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların babalarının yaşlarının 26-30 ve 31-35 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de Deney ve kontrol grubundaki çocukların Ailelerin gelir düzeylerinin her iki grupta 1001 – 2000 TL aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Her iki grubun deneklerinin bu iki bağımsız değişken açısından farklılaşmadıkları görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de çocukların kardeş sayılarına ve doğum sıralamalarına göre dağılımları görülmektedir. Her iki grubun deneklerinin bu iki bağımsız değişken açısından farklılaşmadıkları görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de çocukların kardeş sayılarına ve doğum sıralamalarına göre dağılımları görülmektedir. Her iki grubun deneklerinin bu iki bağımsız değişken açısından farklılaşmadıkları görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de Deney ve Kontrol grubundaki çocukların anne ve baba eğitim durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Buna göre; deney ve kontrol grubundaki çocukların annelerinin ve babalarının lise mezunu aralığında yoğunlaştığı görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1' de Deney ve Kontrol grubundaki çocukların Anne ve Baba Yaş durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Buna göre; Deney ve kontrol grubundaki çocukların annelerinin yaşlarının 26-30 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların babalarının yaşlarının 31-35 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir (Bakınız Tablo 1).

Tablo 2: Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği aile görüşlerini içeren verilerin mann-whitney u ön-test ve son-test sıra ortalamaları puan farklarının karşılaştırılması

Çocuk Davranışlarını Değerlendirmeye Ölçeği	Gruplar	N	Ön-test				Son-test			
			Sıra Ort.	Sıra Toplam	U	P	Sıra Ort.	Sıra Toplam	U	P
Çabucak endişelenir	Deney Grubu	15	14,50	217,50	97,500	,539	11,00	165,00	45,000	,004
	Kontrol Grubu	15	16,50	247,50			20,00	300,00		
Çok uzun süre aynı şeyden korkar	Deney Grubu	15	15,00	225,00	105,000	,775	15,00	225,00	105,000	,775
	Kontrol Grubu	15	16,00	240,00			16,00	240,00		
Olayların önde gelen sorumlusu olarak kendini görür	Deney Grubu	15	16,80	252,00	93,000	,436	16,80	252,00	93,000	,436
	Kontrol Grubu	15	14,20	213,00			14,20	213,00		
Yabancılarla iletişime girmek istemez	Deney Grubu	15	13,00	195,00	75,000	,126	11,10	166,50	46,500	,005
	Kontrol Grubu	15	18,00	270,00			19,90	298,50		
Çok çabuk küser	Deney Grubu	15	15,00	225,00	105,000	,775	9,40	141,00	21,000	,000
	Kontrol Grubu	15	16,00	240,00			21,60	324,00		
Bir şey	Deney	15	12,50	187,50	67,500	,061	9,33	140,00	20,000	,000

istemekten utanır	Grubu									
	Kontrol Grubu	15	18,50	277,50			21,67	325,00		
Çocuklar tarafından oyuna son seçilendir	Deney Grubu	15	16,00	240,00	105,00 0	,775	8,93	134,00	14,000	,000
	Kontrol Grubu	15	15,00	225,00			22,07	331,00		
Yeni arkadaş edinmede zorlanır	Deney Grubu	15	17,00	255,00	90,000	,367	8,00	120,00	,000	,000
	Kontrol Grubu	15	14,00	210,00			23,00	345,00		
Öfkelendiği zaman kusar	Deney Grubu	15	15,50	232,50	112,00 0	1,000	15,50	232,50	112,50 0	1,000
	Kontrol Grubu	15	15,50	232,50			15,50	232,50		
Çok çabuk ağlar	Deney Grubu	15	13,50	202,50	82,500	,217	8,00	120,00	,000	,000
	Kontrol Grubu	15	17,50	262,50			23,00	345,00		
Olaylar karşısında aşırı heyecanlanır	Deney Grubu	15	16,00	240,00	105,00 0	,775	14,50	217,50	97,500	,539
	Kontrol Grubu	15	15,00	225,00			16,50	247,50		
Çok yüksek sesten korkar	Deney Grubu	15	16,00	240,00	105,00 0	,775	15,00	225,00	105,00 0	,775
	Kontrol Grubu	15	15,00	225,00			16,00	240,00		
Çocuklardan uzak durur	Deney Grubu	15	18,50	277,50	67,500	,061	12,33	185,00	65,000	,050
	Kontrol Grubu	15	12,50	187,50			18,67	280,00		
Yeni bir ortama girmekte zorlanır	Deney Grubu	15	15,50	232,50	112,00 0	1,000	16,00	240,00	105,00 0	,775
	Kontrol Grubu	15	15,50	232,50			15,00	225,00		
Yeni birileri ile karşılaşmak tedirginlik yaratır	Deney Grubu	15	13,50	202,50	82,500	,217	8,00	120,00	,000	,000
	Kontrol Grubu	15	17,50	262,50			23,00	345,00		
Tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamlara girdiğinde konuşmak istememez	Deney Grubu	15	16,50	247,50	97,500	,539	8,37	125,50	5,500	,000
	Kontrol Grubu	15	14,50	217,50			22,63	339,50		
Çevresindeki beklenmedik olaylar karşısında korkuya kapılır	Deney Grubu	15	18,00	270,00	75,000	,126	9,50	142,50	22,500	,000
	Kontrol Grubu	15	13,00	195,00			21,50	322,50		
Çok az arkadaşı vardır	Deney Grubu	15	14,50	217,50	97,500	,539	9,40	141,00	21,000	,000
	Kontrol Grubu	15	16,50	247,50			21,60	324,00		

Tablo 2' ye bakıldığında; işbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programı uygulanmadan önce, "Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği" aile görüşlerini içeren verilerin mann-whitney u nan par test analiz sonuçlarına göre deney ve kontrol grubundaki çocukların ön-test sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. İşbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programı uygulandıktan sonra, ise "Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği" aile görüşlerini içeren verilerin mann-whitney u nan par test analiz sonuçlarına bakıldığında; *Çabucak endişelenir, Yabancılarla iletişime girmek istemez, Çok çabuk küser, Bir şey istemekten utanır, Çocuklar tarafından oyuna son seçilendir, Yeni arkadaş edinmede zorlanır, Çok çabuk ağlar, Yeni birileri ile karşılaşmak tedirginlik yaratır, Tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamlara girdiğinde konuşmak istemez, Çevresindeki beklenmedik olaylar karşısında korkuya kapılır, Çok az arkadaşı vardır* maddeleri yönünden deney ve kontrol grubundaki çocukların son-test sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.01$). Ölçeğin; *Çocuklardan uzak durur* maddesinde de istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). *Çok uzun süre aynı şeyden korkar, Olayların önde gelen sorumlusu olarak kendini görür, Öfkelenildiği zaman kusar, Olaylar karşısında aşırı heyecanlanır, Çok yüksek sestten korkar, Yeni bir ortama girmekte zorlanır* maddeleri yönünden son-test sıra ortalamaları arasında bir farkın olduğu fakat bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$) (Bakınız Tablo 2).

Tablo 3: Deney ve kontrol grubundaki çocukların uygulama öncesi ve sonrası wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları karşılaştırılması

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği	Gruplar	N	Ön-test ve Son-test		Z	P	
			Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı			
Çabucak endişelenir	Deney Grubu	6	Negatif Sıra	3,50	21,00	2,251	,024
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		9	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Çok uzun süre aynı şeyden korkar	Deney Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Olayların önde gelen sorumlusu olarak kendini görür	Deney Grubu	1	Negatif Sıra	1,00	1,00	1,000	,317
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		14	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Yabancılarla iletişime girmek istemez	Deney Grubu	3	Negatif Sıra	3,00	9,00	1,512	,131
		1	Pozitif Sıra	1,00	1,00		
		11	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Çok çabuk küser	Deney Grubu	11	Negatif Sıra	6,00	66,00	3,071	,002
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		4	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		

Bir şey istemekten utanır	Deney Grubu	5	Negatif Sıra	3,00	15,00	2,236	,025
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		10	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	1,414	,157
		2	Pozitif Sıra	1,50	3,00		
		13	Eşit	-	-		
Çocuklar tarafından oyuna son seçilendir	Deney Grubu	14	Negatif Sıra	7,50	105,00	3,557	,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		1	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Yeni arkadaş edinmede zorlanır	Deney Grubu	15	Negatif Sıra	8,00	120,00	3,542	,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		0	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Öfkelendiği zaman kusar	Deney Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Çok çabuk ağlar	Deney Grubu	15	Negatif Sıra	8,00	120,00	3,542	,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		0	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Olaylar karşısında aşırı heyecanlanır	Deney Grubu	3	Negatif Sıra	2,00	6,00	1,732	,083
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		12	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Çok yüksek sestten korkar	Deney Grubu	2	Negatif Sıra	1,50	3,00	1,414	,157
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		13	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	,000	1,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		15	Eşit	-	-		
Çocuklardan uzak durur	Deney Grubu	8	Negatif Sıra	5,00	40,00	2,333	,020
		1	Pozitif Sıra	5,00	5,00		
		6	Eşit	-	-		
	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00	2,121	,034
		5	Pozitif Sıra	3,00	15,00		
		10	Eşit	-	-		
Yeni bir ortama girmekte zorlanır	Deney Grubu	15	Negatif Sıra	8,00	120,00	3,508	,000
		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		0	Eşit	-	-		
	Kontrol	15	Negatif Sıra	8,00	120,00	1,414	,157

		0	Pozitif Sıra	,00	,00		
		0	Eşit	-	-		
	Deney Grubu	12	Negatif Sıra	6,50	78,00		
		0	Pozitif Sıra	,00	,00	3,176	,001
		3	Eşit	-	-		
Yeni birileri ile karşılaşmak	Kontrol Grubu	0	Negatif Sıra	,00	,00		
		2	Pozitif Sıra	1,50	3,00	1,414	,157
		13	Eşit	-	-		
tedirginlik yaratır	Deney Grubu	12	Negatif Sıra	6,50	78,00		
		0	Pozitif Sıra	,00	,00	3,176	,001
		3	Eşit	-	-		
Tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamlara girdiğinde konuşmak istemez	Kontrol Grubu	1	Negatif Sıra	3,50	3,50		
		5	Pozitif Sıra	3,50	17,50	1,636	,102
		9	Eşit	-	-		
Çevresindeki beklenmedik olaylar karşısında korkuya kapılır	Deney Grubu	13	Negatif Sıra	7,00	91,00		
		0	Pozitif Sıra	,00	,00	3,272	,001
		2	Eşit	-	-		
Çok az arkadaşı vardır	Kontrol Grubu	3	Negatif Sıra	4,50	13,50		
		5	Pozitif Sıra	4,50	22,50	,707	,480
		7	Eşit	-	-		
Çok az arkadaşı vardır	Deney Grubu	15	Negatif Sıra	8,00	120,00		
		0	Pozitif Sıra	,00	,00	3,578	,000
		0	Eşit	-	-		
Çok az arkadaşı vardır	Kontrol Grubu	9	Negatif Sıra	5,00	45,00		
		0	Pozitif Sıra	,00	,00	1,732	,083
		6	Eşit	-	-		

Tablo 3' e bakıldığında; deney ve kontrol grubundaki çocukların işbirlikli öğrenme yöntemi ve oyun etkinlikleri programı uygulama öncesi ve sonrası wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarının karşılaştırılması görülmektedir. Deney grubundaki çocukların ailelerin verdiği cevapların puanlandırılmasına göre çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği maddelerinden; *Çocuklar tarafından oyuna son seçilendir, Yeni arkadaş edinmede zorlanır, Çok çabuk ağlar, Çocuklardan uzak durur, Yeni bir ortama girmekte zorlanır, Yeni birileri ile karşılaşmak tedirginlik yaratır, Tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamlara girdiğinde konuşmak istemez, Çevresindeki beklenmedik olaylar karşısında korkuya kapılır, Çok az arkadaşı vardır* maddelerinin ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.01$). *Çabucak endişelenir, Çok çabuk küser, Bir şey istemekten utanır* maddelerinin ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). *Çok uzun süre aynı şeyden korkar, Olayların önde gelen sorumlusu olarak kendini görür, Yabancılarla iletişime girmek istemez, Öfkelenildiği zaman kusar, Olaylar karşısında aşırı heyecanlanır, Çok yüksek sestten korkar* maddelerinin ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Kontrol grubundaki çocukların ailelerinin verdiği cevapların puanlandırılmasına göre çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği maddelerinin ön-test ve son-test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$) (Bakınız Tablo 3).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocukların olumlu kişilik gelişimine, çevresindekilerle kolay iletişim kurmasına duygusal olarak daha iyi hissetmesine, hoş görü, paylaşma, yardımlaşma gibi değerlerin gelişmesine, kaygı ve stres gibi olumsuzlukların en aza indirilmesine, çocukların sosyalleşmelerine işbirlikli öğrenme yöntemi ve oyun aktiviteleri yardımcı olmaktadır.

İşbirlikli öğrenme yönteminin problem çözmeye teşvik ettiği, hatırlamayı ve kavramları algılamayı kolaylaştırdığı, üretkenliği arttırdığı, mantıklı düşünmeyi, öğrenilenleri aktarmayı ve paylaşmayı sağladığı

anlaşılmaktadır. Ayrıca duyuşsal açıdan bakıldığında, bu yöntemin öğrenciler arasında olumlu ilişkiler kurulmasını ve grup arkadaşları arasında sosyal destek oluşmasını sağladığı, merak ve motivasyon duygularını harekete geçirdiği ve öğrenmede kararlı olmayı sağladığı görülmektedir (Batdı, 2013). Kurtuluş'a göre, işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda gelişimlerini desteklediğini, güdülenme düzeylerini, özgüvenlerini, tutumlarını ve iletişim becerilerini geliştirdiğini göstermektedir (Güven, 2011). İşbirlikli öğrenme yöntemine dayalı öğrenmenin öğrenciler arasındaki önyargıları azaltmada, çeşitli etnik gruplara ait öğrencilerin etkileşimini geliştirmede geleneksel tüm sınıf öğretiminden daha etkili bir yöntemdir (Akt. Yağcı ve diğerleri, 2012). İşbirlikli öğrenme yöntemi öğrencilerin antisosyal davranışlarını değiştirmede kişilerarası problem çözme becerilerinin ve sosyal davranışlarının geliştirilmesinde etkili olduğu görülmüştür (Quinn, 2002). İşbirlikli öğrenme yöntemine dayalı öğrenme; bireye dünyayı diğer insanların bakış açısından görme yetisini kazandırmaktadır. Öğrenme sırasında öğrencinin akranlarıyla etkileşimde bulunması ona zevk vermekte, gruptaki her bireyin katkısını gerektirdiğinden öğrencilerin özsaygı ve öz yeterlik duygularını geliştirmelerine yardım etmekte, öğrencilerin hata yapma korkusu ve kaygı düzeyini en aza indirerek öğretme-öğrenme sürecine etkin katılımlarını sağlamaktadır (Senemoğlu, 2012). Kaygı ile spor arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Spor söz konusu olduğunda kaygıda bir azalma görülmektedir (Akandere, 1999). Spor ve fiziksel aktivite bireyin psikolojik sağlamlığının gelişiminde önemli bir araç görevini üstlenmektedir (Şahin ve diğerleri, 2012). Düzenli fiziksel aktivite bireyin zorlu zamanlarda kendini rahatlatması ve yatıştırmasına, sağlığa zarar veren alışkanlıklardan uzak durmasına yardımcı olmakta, stresli zamanlarda depresyon ve kaygı gibi psikopatolojilerin ortaya çıkma riskini azaltmaktadır (Akt. Şahin ve diğerleri, 2012). Sporun; bireyin sağlıklı ve iyi olması üzerinde etkisinin olduğu ve spor yapan bireylerde kaygı ve depresyon belirti düzeylerinin spor yapmayanlara göre düşük olmasında etkili olduğu görülmüştür (Hall, 2011; Arslan ve diğerleri, 2012). Sportif faaliyete katılımın fiziksel gelişimin yanı sıra psikolojik, sosyal, kültürel ve sosyal davranışlarında olumlu değişimler meydana geldiği ve çocuklarında ruhsal uyum düzeylerinin normal değerler içerisinde olduğu belirlenmiştir (Er, 2010; Yalçın ve Balcı, 2013; Ersoy, 2010). Özellikle egzersiz uygulamalarının birçok psikolojik değişken üzerindeki etkisine odaklanılan çalışmalarda, düzenli fiziksel aktiviteye katılımın kaygı, depresyon ve stres gibi psikolojik değişkenlere doğrudan olumlu yönde etki edebileceği belirtilmiştir (Özdemir ve diğerleri, 2010). Fiziksel aktivite ve oyun ile ilgilenmenin, çocuklarda akademik başarıyı arttırdığı, psikolojik olarak iyi olma hali sağladığı, depresyon ve kaygı bulgularını azalttığı, kendine saygıyı arttırarak, çocukların daha atılgan olmalarını sağlamaya katkı yaptığı belirlenmiştir (Çavdar, 2011; Strong ve diğerleri, 2005; Taylor ve diğerleri, 1985; Kirkcaldy ve diğerleri, 2002; Penedo ve diğerleri, 2005; Parfitt ve diğerleri, 2005; Suitor ve diğerleri, 2007). Oyun gibi fiziksel aktivitelerin çocuğun korkularını yenmesi, öz-benliğini bulması gibi bilişsel açıdan, sosyal çatışmaların üstesinden gelmesi, kendisi ve çevresini tanıması gibi duygusal açıdan ve uygun bedensel gelişimin sağlanması gibi fiziksel açıdan önemlidir (Çelik ve Şahin, 2013). Oyunun küçük çocukların sağlıklı gelişimi açısından gerekli ve yararlı olduğu, zengin bir zihinsel uyarıcı ortamı yoluyla zihinsel kapasitesi yüksek, sağlıklı bir duygu durumu ile sağlıklı ve tutarlı bir kişilik gelişiminin temelini oyun ortamından geçtiği ifade edilmektedir (Pehlivan, 2005). Birey oyun ve sporla, fiziksel, zihinsel ve toplumsal faktörlerin bütünleşmesi ile kişilik kazanır. Sporla uğraşta dürüstlük, hoş görü, paylaşma, gibi kavramların kişilikte yerleşmesi sağlanır. Yalnızlık duygusunu en aza indirger (Özdağ ve diğerleri, 2010). Spor etkinlikleri aracılığı ile bireylerin kazanma ve kaybetmeyi kabullenmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, başkalarının görüş ve düşüncelerine saygı göstermeyi öğrendikleri. Kişilerin birlikte çalışmaları sonucunda da sosyal sorumluluk duyguları geliştiği, sosyal sorumluluk duygusunun gelişmesi sonucu da toplumda sosyalleşme sürecinin sağlandığı belirtilmiştir (Şahan, 2008). Oyun ve sporun toplumsallaştırıcı etkisi, bireyi başkalarıyla ve toplumla barışık, onlarla uyumlu ve dengeli bir yapıya ulaşmasını sağlayacak ön koşulları hazırlamaktır (Akt. Taşkıran ve diğerleri, 2014). Oyun, bir yandan çocuğun fiziksel ve zihinsel yapısını geliştirirken, diğer yandan da onun nesnel dünyasıyla ilişki kurmasını, özgürlük ve bireysellik kazanmasını sağlayan, daha sonra da toplumsallaşmasına büyük ölçüde yardımcı olan çok önemli bir etkinliktir (Gürün, 1984). Oyun yoluyla sosyalleşen çocuk, ben ve başkası kavramlarının bilincine varır. Vermeyi ve almayı da oyun aracılığıyla öğrenir (Akt. Temür, 2007). Oyun becerileri sosyal iletişimi gerektiren en önemli etkinliklerden biridir. Çocuklar bebeklik dönemlerinden itibaren etkinlikleri sırasında akranlarıyla sosyal iletişim kurarlar (Akt. Batu, 2011). Sportif etkinlikler ve oyun, büyük önem verilen birçok sosyal değer oluşmasına sürekli hale gelmesine yardımcı olur. İnsanlar onlara uygun olan sosyal rolleri öğrenirler, hemen tüm insanlar çocukken oyun, spor ve diğer aktiviteler ile sosyalleşirler (Küçük ve diğerleri, 2014). Kaynaştırılmış ders dışı hareket eğitimi ve oyun etkinliklerinin doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve sosyal gelişim boyutlarını desteklediği görülmüştür (Alp ve Çamlıyer, 2015).

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; işbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri programı uygulandıktan sonra, deney grubundaki çocukların arkadaşlık ilişkilerinin geliştiği, kişiliklerinin oturmaya başladığı, içe kapanıklıklarının sona erdiği, daha neşeli ve daha mutlu çocuklar oldukları ve yüksek olan kaygı düzeylerinde azalma olduğu sonucuna varılmıştır.

İşbirlikli öğrenme ve oyun etkinliklerinin, deney grubundaki çocukların kaygı düzeylerinin azalmasında ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

İşbirlikli öğrenme ve oyun etkinlikleri doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve sosyal ve duygusal gelişim boyutlarını desteklemektedir. Bu çalışma sonucunda, eğitimin vazgeçilmez unsuru olan işbirlikli öğrenme ve oyun etkinliklerinin özellikle sosyal uyum problemi olan çocukların sosyalleşmeleri aşamasında önemli bir etken olduğu belirgindir bu nedenle okul öncesi dönem çocukların eğitimlerinde onların gelişimlerini destekleyici oyun etkinliklerine daha fazla yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

Achenbach, T., M. (1982). *Developmental psychopathology*. New York: Plenum.

Alisinanoğlu, F., Kesicioğlu O. S. (2010). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1), 93-110, 2010.

Amerikan Psikiyatri Birliği, (2005). "Psikiyatride Hastalıkların Tanılanması ve Sınıflandırılması Elkitabı", Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR), (Çev: E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Akandere, M., (1999). "Kaygı İle Başa Çıkmada Sporun Etkisinin Kardeş Sayısı Açısından İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: 1, s:21-24.

Alp, H., Çamlıyer H., (2015). "Sosyal Uyum Bozukluğu Gösteren Çocukların Uyumsal Davranışlarına Kaynaştırılmış Ders Dışı Hareket Eğitimi ve Oyun Etkinliklerinin Etkisi", *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası, Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – Kırgızistan Sayı: 49, s: 339-39.

Arslan, C., Güllü, M., ve Tural, V., (2012). Spor yapan ve yapmayan ilköğretim öğrencilerinin depresyon durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi", *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 120-132.

Arslan, Ü., (2007), "Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması". Güleğül Haktanır (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, Eylül-2007, s:205-230.

Aykır, T., ve Tekinarslan, İ., Ç., (2010). "Okul Öncesi Dönemdeki Zihinsel Yetersizliği Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Becerileri ve Problem Davranışlarının Karşılaştırılması", *Mayıs 2012, Cilt:20, No:2, Kastamonu Eğitim Dergisi* 627-648.

Batdı, V., (2013). "İşbirlikli Öğrenmenin Yabancı Dil Öğretimindeki Öneme İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching* Şubat 2013 Cilt:2 Sayı:1 Makale No:17 ISSN: 2146-9199, s:156-165.

Batu, S., (2011), "0-6 Yaş Arası Down Sendromlu Çocuklar ve Gelişimleri", *Kök Yayıncılık*, 2. Baskı-Ankara, s:285.

Burkovik, Y. (2011). "Sosyal Fobi Görüne ve Görünmeyen Yüzleri", *Timaş Yayınları*, İstanbul.

Ceylan H., (2011). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Yordanması Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s:1.

- Çamlıyer, H., (1994). "Eğitilebilir Zeka Düzeyindeki Çocuklarda Hareket Eğitiminin Algısal Gelişim Düzeylerine Etkileri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir – 1994, s: 1.
- Çamlıyer, H. , Çamlıyer H.,(2011). "Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun", Can Ofset, 4. Baskı, Manisa, 2001, s.116–117–122.
- Çavdar, B., (2011). "Öğretilbilir Zihinsel Engelli Öğrencilerde Beden Eğitimi Ve Spor Aktivitelerinin Toplumsallaşma Düzeylerine Etkisi ", Yüksek Lisans Tezi, İzmir-2011 s: 60.
- Çelik, A., Şahin, M., (2013). "Spor Ve Çocuk Gelişimi", The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Volume 6 Issue 1, p. 467-478.
- Çubukçu, Z., (2006). "İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler", Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, Bilig, Bahar 2006 sayı 37, s:155-174.
- Er, F., (2010). "Düzenli Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Uygunluk Düzeyleriyle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Ersoy, T., (2010). "9 – 11 Yaşlar Arası Spor Yapan ve Yapmayan Çocukların Ruhsal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Gümüş, E., A. (2002). "Sosyal Kaygıyla Başa Çıkma Grup Programının Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerine Etkisi", Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Gürün, O. A., (1984). "Çocuğumuzu Tanıyalım", İnkılâp Yayınevi, İSTANBUL 1984, s:120.
- Güven, E., (2011). "Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflarda İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi Üzerindeki Etkileri", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, Ocak-2011, s:106.
- Hall, N., (2011). "Give it everything you got: Resilience for young males through sport. International Journal of Men's Health. 10 (1), 65-81.
- Kirkcaldy, B.D., Shephard, R.J. ve Siefen, R.G., (2002). "The relationship between physical activity and selfimage and problem behaviour among adolescents". Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol, 37(11): 544-50.
- Küçük H., ve Koç H., (2014). "Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi", birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/131-141.pdf.
- Özdağ, S. Kürkçü, R., Aytekin, U. (2010), Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor. Mercek Yayınları. İstanbul, s: 2-12.
- Özdemir, R., A., Cuğ, M., Çelik, Ö. (2010). "Genç Yetişkin Üniversite Öğrencilerinde Farklı Türde Egzersiz Uygulamalarının Sosyal Fizik Kaygı Düzeyine Etkisi", Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences, 21 (2), 60–70.
- Öztürk, A., (2004). "Sosyal Kaygıya İlişkin Kendini Sunma Modeli", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s: 1.
- Kaya, S., (2013), "İşbirlikli Öğrenme ve Akran Değerlendirmenin Akademik Başarı, Bilişüstü Yeti ve Yardım Davranışlarına Etkisi", Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi – Sivas, s:26.

Kocayörük, A., (2000). "İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000, s:1.

Mark Wolary ve Jan S. Wilbers. (1985). Including Children With Special Needs in Early Childhood Programs. Editor: Mark Wolary ve Jan S. Wilbers. (Second Edition). NAEYC, Washington, 1995, s:8-9.

Muratlı, S. , (1997), "Çocuk ve Spor", Kültür Matbaası, ANKARA, 1997, s. 122.

Parfitt, G. ve Eston, R.G., (2005). "The relationship between children's habitual activity level and psychological well-being". Acta Paediatr, 94(12):1699-701.

Pehlivan, H., (2005). "Oyun ve Öğrenme", Anı Yayıncılık, Ankara, s:3.

Penedo, F.J. ve Dahn, J.R., (2005). "Exercise and well-being: A review of mental and physical health benefits associated with physical activity". Curr Opin Psychiatry, 18(2): 189-93.

Rubin, K.H. & Burgess, K. (2001). "Social withdrawal and anxiety", Oxford, UK: Oxford University Press (pp. 407-434).

Senemoğlu, N., (2012). "Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulama" Pegem A. Yayıncılık, 21. Baskı: Şubat 2012, ISBN 978-605-5885-96-0, Yenışehir-Ankara, s:486-497.

Strong, W.B., Malina, R.M., Blimkie, C.J., Daniels, S.R., Dishman, R.K., Gutin, B., Hergenroeder, A.C., Must, A., Nixon, P.A., Pivarnik, J.M., Rowland, T., Trost, S., Trudeau, F., (2005). "Evidence based physical activity for school-age youth", Journal Pediatrics, 146(6), 732-737.

Suitor, C.W. ve Kraak, V.I., (2007). "Adequacy of evidence for physical activity guidelines development: workshop summary". Institute of Medicine. Washington, DC: National Academies Press.

Şahan, H., (2008). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü". Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Sayı: 10, s: 260- 278.

Şahin, M., Yetim, A. A., Çelik, A., (2012). "Psikolojik Sağlamlığın Gelişiminde Koruyucu Bir Faktör Olarak Spor Ve Fiziksel Aktivite", The Journal of Academic Social Science Studies Volume 5 Issue 8, p. 373-380.

Taşkıran C., Selçuk, M., H., ve Doğar, Y., (2014). "Beden Eğitimi Dersinin Sosyalleşmeye Olan Etkisine İlişkin İlköğretim Öğrenci Velilerinin Görüşleri", The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 26 , p. 159-166, Summer II 2014.

Taylor, C.B., Sallis, J.F. ve Needle, R., (1985). "The relation of physical activity and exercise to mental health. Public Health Rep, 100(2): 195-211.

Temür, E. (2007). "Polimetrik Ve Direnç Egzersizlerinin, Zihinsel Engelli Çocukların (10-15 Yaş) Kol ve Bacak Güç-Kuvvet Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi", Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, s: 21-22.

Quinn M. M., (2002). Changing Antisocial Behavior Patterns in Young Boys: A Structured Cooperative Learning Approach Education and Treatment of Children Vol. 25, No. 4 (November 2002), pp. 380-395 Published by: West Virginia University Press.

Yağcı, E., ve Arkd., (2012). "İşbirliğine Dayalı Öğrenme Tekniklerinin Fen ve Teknoloji Dersinde Uygulanmasına İlişkin Bir Çalışma" Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 12, Sayı 23, Haziran, 59 – 77.

Yalçın U., Balcı V., (2013). “14 Yaş Arası Çocuklarda Spora Katılımdan Sonra Okul Başarılarında, Fiziksel Ve Sosyal Davranışlarında Oluşan Deęiřimlerin İncelenmesi”, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2013, XI (1) 27-33 7.